

kunne fremme Fæstes Overgang til Selveiendom ad Frivillighedens Vej, har staaet sin Prøve, og der er ikke nogen Grund til at mistvilde om, at den fremdeles vil kunne vise sig virksom. Se vi dernæst særlig hen til Fideikommisgodserne, saa viser det sig, at det fæstepligtige Gods, der hører under dem, udgjorde den 1ste Januar 1879, hvis jeg ikke feiler, 3,356 Gaarde med 17,627 Tønder Hartkorn. Spørges der nu, om man i dette Forhold, i Størrelsen af det Fæstegods, som nu findes under Lehn, kan se et socialt Onde af en saadan Bestaafenhed for Samfundet, at man paa enhver Maade maa fjerne det, og at det navnlig kan berettigede til at skride til en Tvangsafløsning, saa kan jeg ikke Andet end besvare dette Spørgsmaal benægtende. Det forekommer mig, at der hverken i Størrelse af det fæstepligtige Hartkorn, der ligger under Fideikommisgodser, eller i den Maade, hvorpaa Fideikommisbesidderne særlig have stillet sig til Fæstebønderne paa deres Gods, ligger Noget, som kunde berettigede til at sige: Her er et Forhold, som man absolut maa ændre. Det Hartkorn, som ligger under Fideikommisgods, udgjorde den 1ste Januar 1879 tilsammen mellem 4 og 5 Procent af alt Landets Hartkorn og er, som sagt, siden den Tid yderligere gaaet ned og er vel nu omtrent 4 Procent af Landets Hartkorn. Altsaa, i kvantitativ Henseende spiller det ikke nogen saadan Rolle, at det kan siges: Her er et Forhold af den Betydning for Stat og Samfund, at vi maa skride ind, og jeg tror ogsaa, jeg tør sige, at med Hensyn til Maaden, hvorpaa Fideikommisbesidderne stille sig overfor deres Fæstere, er det vistnok en Kjendsgjerning, som er notorisk for Alle, at i det Hele taget Fæstere paa Fideikommisgods sidde under lettere Vilkaar end Fæstere paa andre Godser, ikke naturligtvis, fordi Fideikommisbesidderne ere saa meget bedre Mennesker end andre Mennesker, men fordi de have saa meget bedre Raad dertil. Selv om man ikke havde Grund til at tro, at den Udvikling, som saaledes har fundet Sted i saa rigt Maal navnlig siden 1860, fremdeles vilde fortsættes, og selv om der ikke var Grund til at antage, at man vilde gaa videre paa den Vej, kan jeg derfor ikke skjønne, at der her er en social Nødvendighed tilstede af den Bestaafenhed, at den berettiger til at paatalde ufrivillig Afhændelse af Eiendom. Men det forekommer mig at være en aldeles ubegrundet Forudsætning, at man nu vil standse med Salget. Salgene ere i de efter 1879 — hvor den sidste Opgjørelse findes — forløbene klarfortsatte meget jevnt, og der er al Grund til at tro, at de ville fortsætte sig, naar man

ikke griber ind ved Bestemmelser som i dette Lovforslag, der efter min Mening vilde udøve en afgjort hæmmende Indflydelse paa frivilligt Salg. Den ærede Indbringer af Lovforslaget erkjendte nu ogsaa dette; han erkjendte, at Fideikommisbesidderne, som han sagde, i det Hele taget, saavidt han kjendte dertil, optraadte paa en høifindet og storflaaet Maade. Jeg antager ogsaa, at man maa sige, at det i det Hele taget er en Kjendsgjerning — hvad der ogsaa lader sig ligefrem statistisk eftervise — at Salg fra Fideikommisgods finder Sted paa billigere Vilkaar, jeg kan gjerne sige væsentlig billigere Vilkaar, end Salg fra frit Gods. Men han mente, at der var saadanne Forhold tilstede hift og her, som hindrede Sagens videre Fremme, at der var enkelte Besidderne, som ikke vilde sælge deres Fæstegods af Hensyn til Familietraditionen. Jeg maa nu sige, at jeg ingenlunde vil bestride, at et saadant Forhold kan være tilstede hift og her. Men for det Første maa nu herved bemærkes, at det i saa Fald beror paa en rent personlig og individuel Stemning, som jo er forbigaaende, som kan være tilstede hos den, der idag er Besidder, men som maaske ikke vil findes hos den, der imorgen er Besidder. Men selv om saa var, er det jo dog en stor Ubillighed, at man vil lade den Uvillie, som maatte være tilstede hos nogle Enkelte, gaa ud over den hele Samfundsklasse, saaledes at man mod den hele Klasse, mod samtlige Fideikommisbesidderne anvender en Forholdsregel, som man dog ikke kan være uvidende om, vil mødeses med den største Uvillie, nemlig en tvungen Afstaaelse af deres Gods. Ellers har man dog altid baade i de Love, som have været givne for at fremme Selveiendommen, og i de forskjellige Lovforslag, som ere fremkomne til ad Tvangsveien at gjenneføre Overgangen til Selveiendommen, gjort Forskjel mellem de Besidderne, som havde viift Billighed til at sælge, som vare godt inde paa Veien — dem har man været skansom imod — og saa de andre; men dette Lovforslag lader det regne over Retfærdige og Uretfærdige, behandler Alle paa samme Maade, anvender overfor Alle samme Tvangsforanstaltning til Afstaaelse af Gods. Jeg kan, som sagt, ikke finde, at der er tilstede et Forhold, som tydeligtgjør Grundlovens Forskrift om, at Almenvellet kræver en ufrivillig Afstaaelse af Eiendom. Jeg kan ikke erkjende, at der skulde være sociale Grunde af det Omfang og den Betydning, at Staten blev nødsaget til at skride ind og fordre ufrivillig Afstaaelse.

Men endnu betænkeligere, forekommer det mig, er Lovforslaget, naar jeg betragter det